

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Pris
3.50
per år.

Tidskrift
Utgifven af Göteborgs Kvinnoförening.

N:o 13.

1886.

1:sta årg.

J. A. Wettergren & Co., GÖTEBORG.

rekommendera sitt stora, rikt sorterade lager af engelska, franska
och tyska Mode- och Manufakturvaror såsom

Klädningsstyger,

svarta och kulörta **Sidentyger, Möbel- och Gardintyger,**

Sorgtyger i alla moderna genres,

äfvén äkta fransk **Svart Merinos,**
af erkänt bästa fabrikat till dagens lägsta priser.

Profver sändas på begäran till landsorten franko.

Kappmagasinet

erbjuder under hela året det största och rikhaltigaste urval af det nyaste i

Jaquetter, Paletåer, Dolmaner och Regnkappor,

allt till de billigaste priser i förhållande till varornas godhet.

J. A. Wettergren & Co.

GÖTEBORG

Distribueras af
WETTERGREN & KERBER.

Tryckt å

1886.
D. F. BONNIERS BOKTRYCKERI.

Sjöförsäkrings-Aktiebolaget

OCEAN

i Göteborg

afslutar försäkringar mot sjöskador å varor, kasko, äfvensom försäkringar mot förluster å bodmerier, frakter, fraktförskotter, landtransporter m. m. till billiga premier och på liberala vilkor.

Kontor: Lilla Torget N:r 6.

Sveriges fullständigaste
affär i

**Ullgarn, Tricotage
och Tappisseri**

med tillhörande egen fabri-
kation, sysselsättande om-
kring 500 arbetare.

**Schatteringsfärgeri
för Ullgarn.**

Årets produktion 600,000 q .
Smetfri och arsenikfri färgning garanteras.
Såsom innebörd häraf finnes ofvanstående
skyddstämpel vidfäst hvarje härfva.

**Strumpsticknings-
Maskiner**

af mest erkända fabrikat.

Vår omsättning under året circa 200
stycken. Ägandet af dylik maskin lemnar
ett säkert lefvebröd och oberoende.

**Aug. Johansson Mark & Co.,
Göteborg.**

LAGER

af såväl de mest eleganta
ta som billigaste
Manufaktur- Mode- och
Hvitvaror,

Sybehörs och Garnéran-
tiklar, Dame- och Barn-
hattar, Barnkläder,
Tricotvaror, Bijouterie

och Galanteri-varor

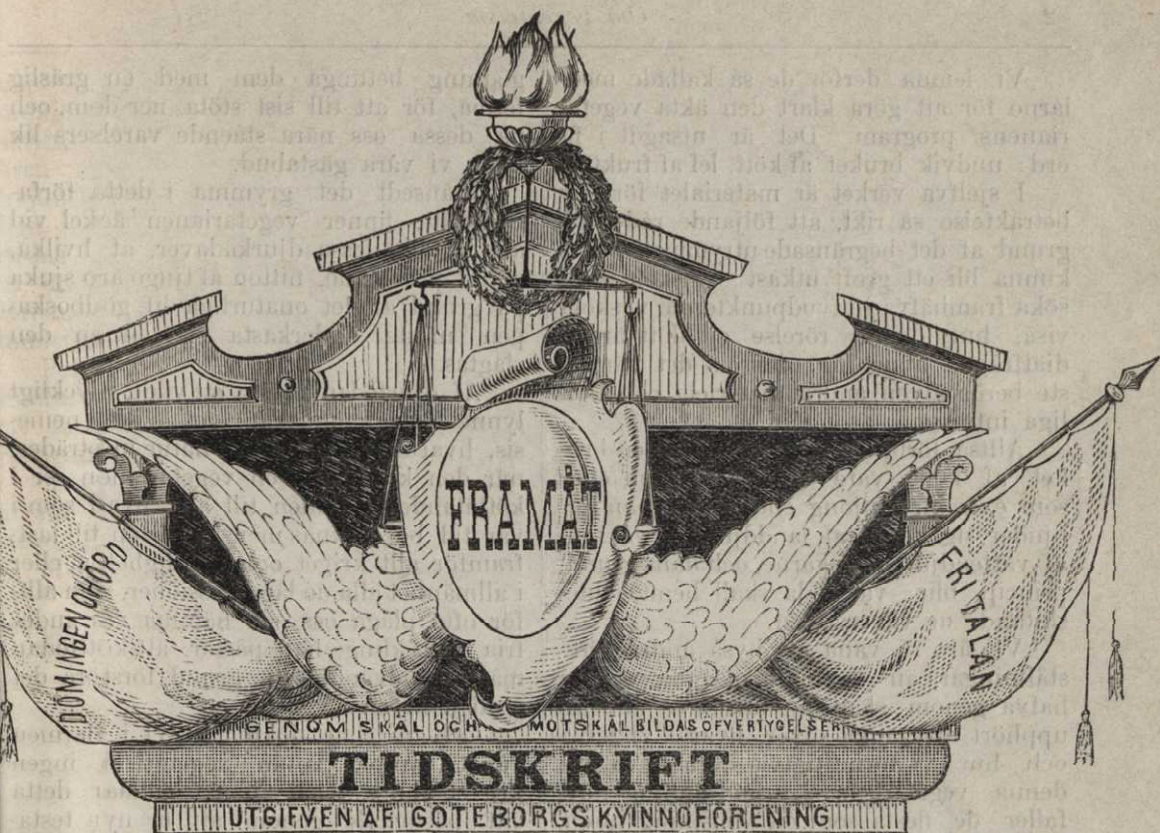
m. m. m. m. hos

L. Kaiser & Co.,

Kyrkogatan 36. Korsgatan 12

Filial:

43. Södra Hamngatan 43.

N:o 13.

1 Juli.

1886.

Första årgången.

Om vegetarism.

Berlin i Juni 1886.

Vi tänka härmed gifva svenska läsare en liten inblick i en rörelse, som på kontinenten redan räknar ett stort antal anhängare, hvilkas numerär dagligen växer; en rörelse, som är ett alldeles för viktigt moment i den stora kultur- och utvecklingskampen, för att ej förtjena att af hvarje tänkande person omfattas med djupt intresse — vi mena vegetarismen eller sträfvandet att återföra människan till ett naturligt lefnadssätt.

Det är knappt att förstå, hur Sverige så kunnat förblifva utom denna mäktiga rörelse; man har visserligen hört talas om en och annan »fanatiker» derhemma, som i all stillhet ätit sitt »grönfoder», en och annan bok har blifvit öfversatt, men i det stora hela är svenska allmänheten

ännu i dag okunnig derom som ett godt barn — och förvisso till sin egen skada.

I sjelfva verket existerar i Tyskland en hel vegetarisk literatur; oräkneliga flygskrifter, upprop och tidskrifter, mer eller mindre gedignå vetenskapliga och ovetenskapliga arbeten; äfven den dagliga pressen dryftar allt som oftast denna fråga; föreningar och klubbar äro bildade i vegetarianskt syfte; med ett ord, sedan en tid tillbaka är hvarje tänkande människa teoretiskt vegetarian eller icke-vegetarian, om också ej alltid praktiken följer öfvertygelsen.

Och midt emellan dessa båda kategorier stå, såsom fallet alltid är, medlarne, de, som vilja gå en förständig medelväg; egentligen äro dessa sistnämnda intet annat än köttätare, när ju äfven de s. k. »rene» köttätarne njuta grönsaker och mjölrätter, hvarför mellan dessa båda slag af köttätare endast råder en graduell skillnad.

Vi lemna därför de så kallade medlarne för att göra klart den äkta vegetarianens program. Det är utsagdt i få ord: undvik bruket af kött, lef af frukter!

I sjelfva verket är materialet för vår betraktelse så rikt, att följande rader på grund af det begränsade utrymmet endast kunna bli ett groft utkast; vi skola dock söka framhäfva hufvudpunkterna; vi skola visa, hur denna rörelse ej blott är en diätfråga, utan hur den på det närmaste berör äfven andra materiella och andliga intressen.

Alltså förbjuder sig vegetarianen bruket af kött, vare sig i fast form eller som extrakt, buljong eller soppa, han förbjuder sig köttet af landdjuren såväl som af vattendjuren, fiskarne, och hans grundprincip blir: vår föda skall hemtas utslutande ur växtverlden.

Vi äro så vana att hysa andra föreställningar än de nyss utsagda, och vi hafva genom slentrian tillsist så alldeles upphört att tänka öfver, hvaraf vi lefva och hur vi förnuftigtvis böra lefva, att denna vegetarismens grundsanning förefaller de flesta som en vansinnig utopi. Man skall uppsöka hundra skäl deremot; man skall komma med vetenskapliga och ej vetenskapliga motbevis, man skall vädja till naturen och förståndet; vegetarianen är rustad, må vi höra hans motiver!

De äro i allmänhet humanästetiska och vetenskapliga, derefter torde äfven vegetarianerne kunna indelas, allt efter som hos den ene eller andre det ena eller andra motivet är öfvervägande.

Det faller af sig sjelf, att den humanästetiske vegetarianen skall vara den mest fanatiska, ty han hemtar sin öfverbevisning hufvudsakligen ur sina känslor; och, som bekant, låta dessa sällan resonnera med sig.

I sjelfva verket bildar han en sekt med religiös anstrykning; vegetarismen har i hans ögon en gudomlig mission att fylla.

Den ästetiske vegetarianen kan ej nog betona det rysliga förhållande, hvori vi stå till djuren, som enligt hans uppfattning ega själ, som vi, och endast graduelt skilja sig från oss. Och dessa beröfva vi deras frihet, stänga in dem, förstöra deras sexuella organer genom fruktansvärda operationer för att sedan medelst

gödning betunga dem med en gräslig fetma, för att till sist stöta ner dem, och på dessa oss nära stående varelsers lik hålla vi våra gästabud.

Frånsedt det grymma i detta förfaringssätt, finner vegetarianen äckel vid att förtära dessa djurkadaver, af hvilka, enligt påstående, nitton af tjugo äro sjuka på grund af det onaturliga lif, gödboskapen måste underkasta sig, innan den slagtas.

Af djurfödan måste ett vildt, olyckligt lynne följa människan; det är den nemesis, hvarunder vår bättre natur uppträder, när den kränkes. Och vegetarianen ser i köttätandet grunden till allt, hvad som i vår tid bör räknas menskligheten till last, framför allt kriget och osedligheten eller i allmänhet alla de låga passioner, som alltför ofta plåga oss och hämma vår andes fria utveckling; han påstår, att köttfödan måste nödvändigt i grund förstöra det sedliga lifvet.

Och så har doktor Nagel i Barmen vågat utropa: »utan vegetarism ingen kristendom!» Och han grundar detta sitt påstående genom att ur nya testamentet frandraga alla de skriftställen, som tala för hans mening, och så har deraf blifvit ett litet häfte, deri bevisadt och obevisadt, sanning och gissning förunderligt blanda sig, en den egendomligaste exegetik af nya testamentet, en tolkning af Kristi ord, som väl i mångas ögon skall synas rent af vågad; en exalterad hymn till vegetarismens ära.

Kristus framställes som en Esséer, hvilket han i sjelfva verket var, han hörde till dessa sekterister, hvilkas lif förföt i all enkelhet, närdt af växtverldens alster; och hans ord, på så många olika sätt utlagda, bli i vegetarianens ögon tydliga och ofta upprepade vinkar om, hur lifvet bör inrättas, nämligen vegetariskt. Må vi t. ex. höra, hur Nagel utlägger Joh. Ev. kap. 6 v. 26: Jag säger Eder, ej emedan I sett tecken, söken I mig, utan emedan I hafven ätit af *brödet* (sinnebild för vegetarismen.) — v. 53: Sannerligen säger jag Eder, om I ej äten *mitt kött* (den mat jag äter) och dricken *mitt blod* (den dryck jag dricker) etc. — v. 55: Ty hvad jag äter, är den rätta spisen, och hvad jag dricker, är den rätta drycken. — Och när Jesus uttalar sin hårda dom öf-

ver fariseerna, så tolkar Nagel alldeles ordagrant detta skriftställe: »Ve Eder, skriftlärde och fariseer, I skrymtare, som ären like de grafvar, som utantill äro hvitmenade, hvilka utvärtes synas dageliga, men innantill äro de fulla med de dödas ben och all orenlighet» (köttfödan af dödade djur.) Här påstår Nagel, att Kristus alldeles tydligt fördömer köttätandet.

Petrus framställes som en fruktätare; Paulus såsom en, som omvände sig från ett tidigare köttätarestadium till vegetarismen.

Alltså ser vegetarianen i realiseringen af sin åsigt en nödvändig grund för kristendomens fullbordan.

Men vi vilja ej längre uppehålla oss med denna sida af vegetarismen, hur många rika och ädla tankar den än kan väcka, hur stort intresse den än erbjuder; den är i motståndares ögon vegetarismens svagaste punkt, den öfverbevisar ej, den nämnes fantasteri; för mängden af menniskor måste fakta tala, rent materiella fakta. Lyckligtvis står ej vegetarianen förlägen på detta område; han skall kunna göra rätt för sig.

Han söker först i människans egen natur finna bevis för hufvudläran, att vi ej äro köttätare.

Ledt af instinkten, väljer hvarje djur enligt sin natur den för detsamma passande födan.

Endast menniskan tyckes stå hjälplös; ty den dag, som i dag är, måste hvarje årlig läkare med doktor Wirchow i Berlin bekänna: »en sträng vetenskaplig diät är ej ännu möjlig att framställa!» d. v. s. en diät för städernas innevånare i Europa och Amerika, hvilka också äro de, som egentligen lida af förderfvad mage, ty, som bekant, lever större delen af människoslägtet på ris, mais, råg, hvete, potatis, dadlar, brödfrukt o. d. och dessa behöfva aldrig vara i tvekan om, hvilken diät är den rätta, ty de hafva inga läkare, som vetenskapligt experimentera med dem och förvillan den sunda instinkten.

I allmänhet går vegetarianen illa åt den nuvarande läkekonsten, som i hans ögon är ren humbug.

Den nu för tiden rådande, ehuru ej med Linné, Cuvier och andra stora forskare öfverensstämmande, meningen om

människans ställning med hänsyn till hennes föda är, att hon är allätare (omnivor.)

Sättet, hvarpå man kommit till denna slutsats, trotsar all logik. Man indelar nemligen däggdjuren med hänsyn till födan i kött- och gräsätare.

Menniskan, som hvarken uteslutande lefver af växter eller endast af kött, förklarades vara allätare. Till sällskap gaf man henne apan och svinet, ett litet nätt kollegium! Om man nu också måste medgifva, att svinet just ej så noga väljer sin föda, så är å andra sidan visst, att apan ännu i dag som förut är fruktätare, och de ovisa försök, som blifvit gjorda i vissa zoologiska trädgårdar att lyckliggöra henne med biff och andra köttätter, hafva haft till följd, att hon dött i tvinsot.

Återstår således menniskan. Enär hon hvarken är enbart köttätare eller enbart växtätare, är hon ej därför nödvändigt begge delarne på en gång eller m. a. o. allätare, utan hon är något helt annat, hon är nämligen fruktätare. Och i sjelfva verket tyckes hela hennes kroppsbyggnad hänvisa henne på fruktdiäten, och hon står intet annat djur närmare än den fruktätande apan.

Menniskan har likt apan oskyldiga fingrar att plocka frukter, framtänder att sönderslita frukter och rötter, hörntänder att knäcka hårda fruktskal och oxeltänder att söndermala födan.

Hörntänderna äro lika litet egnade att sönderslita köttet, som våra fingrar duga att sönderslita de oss nära stående djuren.

Äfven magen erbjuder likhet med apans; den är fruktätarens. Vidare är tarmen hos köttätaren relativt kort, hos gräsätaren lång; menniskan har medellång tarm.

Vidare gifvas många andra kännetecken, som, gemensamma för gräsätaren och menniskan, skilja dem båda från köttätarne. De förra äro sällskapsdjur, ej de senare; de förra hvila om natten, köttätaren, skyende dagsljuset, stryker nattetid kring efter rof; de förra söndermala födan och begjuta tuggan med saliv, de senare sluka maten otuggad; de förra dricka, de senare lapa etc., etc.

Nu är ej tvifvel underkastadt, att menniskan *kan* lefva af kött, kokadt eller

stekt, helst naturen är så oändligt tålmodig, att hon länge nog fördrager slika försök till anpassning. Men här är ej fråga om, hvaraf vi *kunna*, utan hvaraf vi *böra* lefva. Det synes, som om den föda vore att anbefalla, som minst försvagar matsmältningsapparaten, gifver det längsta, sjukdomsfria lif, är billigast och likväl i näringsvärde fullt mäter sig med köttet.

Frukt försvagar minst magen och tarmarne, ty matsmältningen försiggår utan upphetsning; kroppen kännes sval och behaglig; hufvudet klart utan däsighet. Man kan genast efter en fruktmåltid gå till arbetet. Köttkosten smältes under febersymptom; kropp och hufvud kännas tunga, oförmögna till arbete. I sjelfva verket är den relativt friskaste köttätares mage genom köttgifvet (kreatin) i ett retadt, upphettadt tillstånd, hvarför ock läkarne förbjuda den febersjuka att äta kött. För att häfva matsmältningsfebern och påskynda matsmältningen gripa vi till kaffe, sprit, cigarrer, kryddor och andra gifter, hvilka äro absolut skadliga för organismen. Slika retelsemedel behöfver ej vegetarianen, ty han tar aldrig in något, som ej magen förmår smälta, och behöfvet af dessa konstlade eggelser lägger sig fullständigt. Köttet väcker snart äckel och leda, sprit och kaffe tål han ej, hans dryck är klart källvatten. Hans själ börjar bli lugn, och hans hjerna arbetar med större klarhet.

Det är betecknande, att många af de män, som brutit tänkandet nya banor, af egen öfvertygelse varit vegetarianer för en längre tid eller för hela lifvet. Vi vilja anföra namn, sådana som Pytagoras, Plato, Franklin, Shelley, Lamartine, Sokrates, Graccherna, Bacon, Molière, Locke, Leibnitz, Newton, Voltaire, Milton, Rousseau med många andra.

Och det tyckes vara en klar sak, att en förbättring af den mensklige organismen måste hafva till följd en större lätthet att lefva moraliskt, en sannare utveckling af den andliga verksamheten.

Vegetarianen når den högsta lifsåldern.

Motståndarne skola genast komma med den invändningen, att vegetarianen dör i samma lefnadsålder, som köttätaren, men de betänka då ej, att de flesta, som

nu bli vegetarianer, äro sjuka människor. Hufeland säger: ej köttätarne, men de, som lefva af frukter, korn, mjölk, grönsaker, nå den högsta åldern; bramanerna, uteslutande fruktätare, lefva i genomsnitt hundra år.

I det inre Ryssland bo bönder, hvilka hemta sin näring nästan uteslutande ur växtriket. Dessa bönder räknas till de skönaste, kraftigaste människor i Europa och nå en ålder, som enligt statistiska tabeller uppgår i genomsnitt till öfver hundra år. Men hvarför gå öfver än efter vatten! Äfven i Sverige är landbefolkningen stadsbon öfverlägsen både i sundhet och kraft. Och dock lefver svenske bonden, som hvar man vet, nästan enbart af vegetabilier, och endast då och då njuter han något fläsk eller fett. Ja, vid julhögtiden, då både kött och dryck vankas i öfverflöd, äro bönderna vanligen sjuka genom den ovanliga diäten.

Att för öfrigt ej så mycken sjukdom finnes på landet som i staden, är också ett faktum. Der ej kaffe och brännvin härja, äro magarne i ordning och tänderna hvita och friska. Och sålunda kan vegetarianen våga det påståendet, att köttkosten och den deraf uppkommande rasande hungern efter starka njutningsmedel äro grunden till alla dessa lefversjukdomar och förstoppningar, följda af misantropi, njurlidanden, gikt och reumatism o. a., som göra städernas befolkning till ett sjukhusproletariat. Ty utom mycket annat måste man framför allt komma ihåg, hvad som redan förut blifvit påvisadt, nitton af tjugo slagtdjur äro på ett eller annat sätt sjuka. Vegetarianen råder därför föräldrarne att från början uppdraga sina barn med växtverldens oskyldiga alster. De spara dem derigenom skrofulösa sjukdomar och en förtidig vaknande brånad, som för så mången ung människa i fördervet och gäckar ljusa framtidsdrömmar. Indiern säger: »om du äter bröd, skall det bära dig; om du äter kött, måste du bli lastdragare, och det skall tynga dig, till du störtar samman under det.»

Hvad vidare den invändningen beträffar, att vi ej skulle hafva råd lefva enbart af frukt, enär vi skulle behöfva förtära enorma kvantiteter deraf, så är detta en stor villfarelse; faktiskt vederlägges detta dagligen af hundratals vegetarianer.

hvilka genom sitt nya lefnadssätt ha mycket öfver att därför tillfredsställa andliga behof, hvilka förut dåligt nog tillgodosågos.

I sjelfva verket äter vegetarianen mindre än köttätaren. Han känner aldrig denna rasande hunger, som är så osund, ett tecken till att köttätarens mage behöfver ny retelse; fruktätaren har en behaglig, lagom appetit utan denna hunger-sjuka; han kan ock gå hela dagen utan föda och likväl vara vid full vigör och kraft, han uthärdar äfven bättre än köttätaren köld och värme; kort sagdt, han fördrager bättre alla slags strapatser än den af sin föda så beroende och i sjelfva verket bräcklige köttätaren.

Och det påståendet, att man i köttet får en mer koncentrerad föda, är i många fall löst prat. Såväl osten som ägget och alla skidfrukter öfverträffa i hvarje hänseende köttet i näringsvärde. Vetenskapen visar detta med tydliga siffror. Skidfrukterna t. ex. hafva mycket mer ägghviteämne och salter (muskul- och benbildande) och i allmänhet mer stärkelseämnen (andningsmedel) än köttet.

Den som nu ville upphöra med att äta kött och utan vidare tåge till sin föda första bästa växtprodukter utan att välja förståndigt, han gjorde förvisso ett dåligt byte. Potatis och rofvor, morötter, kaffe och siktadt råg- och hvetebröd ersätta ej köttet. Deremot erbjuda Grahams bröd och pumpnickel, alla sorters rätter af mjöl och säd (ris, råg, mais etc.) och framför allt alla skidfrukter (böner, ärter etc.) en föda, som i näringsvärde fullt mäter sig med köttet.

Den s. k. andlige arbetaren säger: »ja, växtkosten kan nog vara tillräckligt god för kroppsarbetaren och landtmanen, men den högre tankeverksamheten, den finare bildningen kräfva kött.»

Den vid kött vande kroppsarbetaren å sin sida säger: »ja, om det blott vore fråga om att hänga öfver böcker, då kunde väl växtkosten duga, men vi, som hela dagen gå i tungt arbete, måste hafva kött.» De följa båda en utsliten slentrian. Ty den, som vill lefva frisk och behörigt bruka kropp och själ, måste äta tillräckligt; detta är den enda bevisliga fordran naturen ställer på oss. Och en tillräcklig näring består i att det förbrukade af muskler,

ben och nerver fullt ersättes. De härtill nödiga ämnena finnas, såsom erfarenheten och vetenskapen lära, ofta i öfverflöd hos oändligt många frukter och växter. Jordan har rum för alla och näring för alla; det kommer blott an på att behörigt bruka och fördela så maten som runnet.

Utom privata försök att återgå till ett mera enkelt lefnadssätt hör man äfven talas om uppfostringsanstalter, der barnen uteslutande näras af växtverldens alster, och skola dessa barn erbjuda den mest leende bild af ett friskt, naturligt blomstrande lif. Kindernas rosor äro der ej konstlade drifhusblommor, som så bedrägligt pryda de stackars stadsbarnens fina ansigten.

I England, särskildt i London, som i likhet med öfriga engelska samhällen är en fullständig slaf af köttfödan, lär vegetarismen utbreda sig hastigt. I London finnas ej mindre än tjugo vegetariska restaurationer.

Äfven i Tyskland vinner vegetarismen terräng, och i Berlin är den första vegetariska restaurationen redan färdig till allmänhetens begagnande. Mången går dit af nyfikenhet eller för att drifva gäck, men hänet har dött på många läppar, och de hafva snart återkommit.

Maten och drycken äro också der så omväxlande, att äfven en bortskämd läcker-gom bör kunna känna sig tillfredsstäld. I sjelfva verket uttalar sig pressen högst fördelaktigt om företaget, och mången inbiten köttätare har måst bekänna, att han mycket väl skulle kunna härda ut med en slik diät.

Somliga läkare hafva tagit inrättningen i beslag såsom experimentalfält för vissa patienter, och vi känna flera personer, som der blifvit botade från maglidanden, skrofler, nervsjukdomar etc. etc.

Vi hafva med dessa få rader sökt gifva den svenske läsaren en inblick i vegetarismen och dess bevisföring; en uttömmande systematisk, rent vetenskaplig framställning är ej gerna möjlig här, helst, såsom redan förut är sagdt, materialet är så rikt och denna nya helsolära ännu i sin början.

Ty det är klart, att mycket ännu är obevisadt, att flera af motståndarnes gensagor äro ganska grava, helst de hafva

lång erfarenhet för sig, hvilken vegetarianen saknar, han rör sig ju på ett jämförelsevis nytt fält.

Det är vidare klart, att mången vegetarian blir fanatiker, hvilket i hvarje fall är farligt, enär ej alla naturer äro lika och följaktligen ej lika hastigt eller i samma utsträckning kunna taga språnget från det gamla till det nya. Vidare fastställa naturligtvis olika klimat och olika lefnadsätt äfven skilda diätregler vid öfvergången, så att stor försigtighet i allmänhet bör iakttagas. För den, som intresserar sig för vegetarismen och söker råd, står emellertid en rikhaltig, vegetarisk litteratur till tjänst, hvilken utreder vidt skilda frågor i ämnet.

Af hvad som hittills blifvit sagdt framgår, att vegetarismen framför allt är en emancipation från det enerverande, njutningslystna, falska lif, som florerar särdeles i städerna; att den är en emancipation från köttätandet, som enligt vegetarianens åsigt är själfva roten och upphofvet till detta vansinniga, helsoförstörande njutningssystem; att den är en återgång till ett enkelt, naturenligt lif, som skall skapa friska, starka, länge lefvande individer.

Och helt visst har mången vegetarian dessutom äfven satt som mål: djurens emancipation.

Och af hvilken betydelse detta lefnadsätt är för lösningen af det ekonomiska problemet, är lätt att inse af följande. Man har beräknat, att samma jordyta, som föder en köttätare, föder 10 fruktätare. Hvilket fruktansvärdt slöseri med naturens håfvor, hvilket brott mot naturens grundlag att med de enklaste medel uppnå de största resultat!

Vegetarianen ser äfvenledes i sin lära det verksammaste motgift mot slika naturvidriga åsichter, som i Malthus hafva sin ifrige försvarare; möter med lugn vår tids vise, med deras barbariska lära om den blodiga kampen för tillvaron, hvilken de med så mycken inbilskhet krama ur sig. Och t. o. m. en Strindbergs olycksprofetior och hemska aningar om en kommande uppjagad konkurrens äro i hans ögon en stor utopi, och han tviflar på möjligheten af någon genomgripande reform, så länge ej uppfattningen af människans förhållande till naturen korrigeras i vegetariansk anda; så länge ej ett

oblodigt, seder och lidelser förmildrande lefnadsätt garanterar samhällets fredliga tillvaro och blir en säker grundval för all mänsklig utveckling. Korteligen, vegetarianen ser helt enkelt i sin lära mensklighetens räddning så i religiöst som moraliskt och ekonomiskt hänseende.

J. W. Å.

Til en Natviol.

Atter vinden lövet gynger,
Atter om skjærsommer synger,
atter dufter du!
Natviol, om jeg så kunde
lade al min uro blunde,
thi nu dufter du!

Som en dröm fra paradiset,
som en levning fra forliset,
tryllet om till duft,
öser du din söde viden
af de fulde skåler i den
stille natteluft!

Kort og dejlig er skærsommer,
godt, at hvert et år den kommer,
thi da dufter du!
Og mit indre den fornemmer,
som om tusind bløde stemmer
bar mig fred i hu.

Alvilde Prydz.

Godt hjerta.

Det var gamle notarien Ruus, »mullvaden» kallad, som berättade:

— Då jag lärde känna Tomas Holt, var han tjugufem år gammal. Han såg inte illa ut, ljuslätt, redan en smula fetlagd, med ett gladt, rödt ansigte, ljusa, nästan osynliga ögonbryn och små, rödskiftande mustascher. Men hvad som var det mest karakteristiska för honom, var hans ögon: man behöfde blott se dem, för att strax hafva honom klar för sig; ett par små, inbäddade, trohjärtade ögon, som

sågo på en oskyldigt som ett par barna-ögon och alldeles försvunno i en massa rynkor, då han skrattade. Och han skrat-tade gerna.

Han var, hvad man plägar kalla en lycklig människa. Han såg världen glad och ljust, var förmögen, hade inga bekymmer; men i stället — naturligtvis — en massa vänner. Det var förvånande, så många vänner han hade.

Han hade blott en svaghet; icke egentligen ett fel, ty han rådde icke för det, utan snarare en olycka. Han hade ett så godt hjerta.

Hans hjerta var så godt, att det var omöjligt att icke missbruka det. Det var fullkomligt svårt att icke duka under för frestelsen att bedraga honom. Han var ju så godhertad!

Oräkneliga voro de bedrägerier, för hvilka han var utsatt. Och han fördrog allt med en outtröttlig godmodighet, blef aldrig vis af skadan. Om han någon gång fått sina ögon öppnade på ett allt för obarmhertigt sätt, kunde det hända, att han blef — icke ond — endast uppfylld af en slags smärtsam förvåning öfver, att det fans något sådant som otacksamhet och svek; men det varade icke länge, han hade snart funnit på en eller annan förklaring, som öfverensstämde med hans eget redliga hjerta, och var åter beredd att på nytt låta narra sig af den förstkommande. Han var obotlig, det trodde jag åtminstone den tiden.

Tomas Holt var naturligtvis ofta kär — ett par, tre gånger om året i genomsnitt. Men han var trettio år gammal, innan han blef kär på allvar — och då blef han olyckligt kär. Hon hette Ellen Vilde. Jag kände henne den tiden endast som en af sällskapslifvets mest firade skönheter. Jag är, som du vet, en gammal mullvad och tar mig inte ut på baler. Men jag hade hört sägas, att hon fattat en mycket allvarlig böjelse för en ung officer, som inom societeten hörde under rubriken: de intressanta.

I ett halft år var Tomas Holt mycket olycklig, och hans vänner gjorde allt för att trösta honom. Jag tror, att hans goda hjerta aldrig blifvit så missbrukadt som den tiden.

Så berättades mig en dag på våren, att den unge officeren i fråga gått i ut-

ländsk krigstjänst. Någon tid derefter mötte jag Tomas Holt på gatan. Han var i ett strålände humör, tog mig under armen och sade en massa saker, som det inte alls var någon mening i, tog så tvärt afsked och var försvunnen, innan jag hann se, hvart han tog vägen.

Vid denna tid var det, som jag reste utomlands. En dag i juli — jag var då i Paris — fick jag på posten ett kort, på hvilket stod: Tomas Holt och Ellen Vilde. »Factum est», muhlade jag för mig sjelf och lade bort kortet.

Jag kom icke hem förr än på nyåret. Då hade de varit gifta en månad.

Då jag träffade Holt voro de första ord, han sade mig:

— Jag är den lyckligaste människa under solen!

Och det tror jag äfven han var. Jag lärde denna tid känna hans hustru, och hon gjorde ett mycket godt intryck på mig. Hon var, som jag visst redan sagt, mycket vacker, och jag tycker om, att ett fruntimmer är vackert. Det är kanske en svaghet, men jag kan nu inte hjälpa det. — Men hon var dessutom en kvinna, som man såg hade gått igenom något, utkämpat en kamp med lifvet, haft en uppgörelse med sig sjelf — en kvinna, som sett många illusioner ramla, många drömmar besvikas, men hvars hjerta dock ännu bar inom sig möjligheten af en ny vår. Jag tycker om sådana kvinnor, som lidit, och som äro nog stolta att kunna dölja spåren af sitt lidande och nog sanna för att ännu kunna tro på lyckan. Jag håller af dem så, som en gammal mullvad som jag har rättighet att göra det, och jag vördar dem.

Jag tror inte, att hon var mycket kär i sin man, men hon satte värde på honom och sökte göra honom lycklig. Blott en sak oroade mig, hon såg ibland så trött ut — så förfärligt trött. Och han — ja, han var, som sagdt, den lyckligaste människa under solen. Sådana människor äro kanske tröttsamma i längden.

Denna lycka varade i två år. Så fick den ett sorgligt slut.

En dag, då jag kom upp till dem, fann jag der före mig en herre, som i första ögonblicket föreföll mig bekant, på samma gång han gjorde intrycket af att vara en främling. Holt presenterade ho-

nom för mig som »sin bästa vän», löjtnant B... Det var samme man, i hvilken man sade, att hans hustru varit förälskad.

Han såg ut att vara en trettio år, hade en ståtlig, militärisk hållning och såg mycket bra ut. Det var något på samma gång mycket tillbakadraget och mycket sjelfmedvetet, nästan hänsynslöst i hans väsende. Jag kände, att jag borde hysa motvilja för honom, men jag kunde det icke — jag har nu en gång en svaghet för sådana der karlar.

Jag gaf akt på min väns hustru; hon var något blek, men annars sig alldeles lik. Hennes sätt mot löjtnant B. var lugnt och obesväradt. Det tyckte jag inte riktigt om — jag vet inte hvarför. Aftonen förflöt angenämt som vanligt — men ändå hade jag en tryckande känsla öfver bröstet, då jag gick hem. Jag är i allmänhet en smula fatalist af mig, men jag tror, jag aldrig haft ett så tryckande medvetande af, att det fins något, som heter öde, som den kvällen.

Kanske var det därför, som jag en hel månad icke kom mig för att besöka dem. Jag var flere gånger på väg, men en oförklarlig motvilja kom mig alltid att vända om vid porten.

Men en afton kom jag af en händelse — en egendomlig händelse för resten — att gå förbi det hus, der de bodde. Jag såg upp mot fönstren — det var mörkt i våningen — endast i Holts eget rum lyste det. Då beslöt jag att gå upp till honom.

Han var verkligen ensam hemma, satt i sitt rum och rökte och var vid sitt bästa lyne. Hans hustru hade på förmiddagen gått på visit till någon släktning och hade troligen stannat till middagen. Och så började han uttömma sig i loford öfver sin nyaste, bästa vän.

Den stackars token!

Jag hade känt mig litet beklämd, då jag gick uppför trapporna, men jag blef åter lugn, då jag såg, att han var sig alldeles lik.

Jag satt bredvid hans skrifbord, han låg i soffan och rökte. Tanklöst tog jag upp något från bordet och vände det mellan fingrarna. Det var ett kuvert, som tycktes innehålla ett bref; det var igenlackadt, men hade ingen utanskrift.

Hvad är det här? frågade jag och höll upp brevet mot honom. Med det samma jag hade sagt det, ångrade jag mig, jag fick en pinsam känsla af, att det var en olycka i rummet med oss. Jag betogs af en plötslig frestelse att förstöra detta bref, som jag höll i handen. Men jag rörde mig icke, och då Holt tog brevet ur min hand, var den alldeles som förlamad.

Han satte sig på andra sidan om bordet och bröt upp kuvertet. Jag kunde icke förmå mig att se på honom — jag betraktade envist en fluga, som kröp på golvet framför mig. Det föreföll mig, som om hvarje hennes minsta rörelse i detta ögonblick fått en ofantlig vikt, jag tyckte, att hon svälde ut och i dryg sjelfbelåtenhet inkråkte hela rummet, ja, jag inbillade mig nästan, att hon betraktade mig med hänfulla blickar. Jag hörde brevet rassla, som om det darrat i Holts händer, men så blef det alldeles tyst, så tyst, att jag tyckte mig höra det ljud, som flugan frambringade genom att guida benen mot vingarne. Då uppfylldes jag på en gång af afsky och förbittring mot henne. — Jag sträckte fram foten för att tram-pa ihjäl henne — men hon flög, och jag såg upp på Holt.

Han satt alldeles hopfallen och stirrade på brevet, som sjunkit ner mellan hans knän, liksom vore det för tungt för honom.

— Tom ropade jag — hvad är det?

Han ryckte till, rätade upp sig och såg på mig. Han var så blek, att jag blef helt illa till mods. Det var en sådan blekhet, som icke endast sträcker sig till kinderna, utan som går djupare. Jag tror, att äfven hjertat kan blekna ibland.

Med en mekanisk rörelse sträckte han fram brevet mot mig, men just, då jag skulle taga det, drog han långsamt tillbaka sin hand, det kom en mörk skiftning i hans ögon, och hans ansigte blef kallt och afvisande.

Hela denna scen står outplånligt inbränd i mitt minne; jag minns hvarje hans rörelse, hvarje skiftning i hans ansigte.

Han såg ett ögonblick skarpt, mistroget på mig, liksom ville han läsa i djupet af min själ. Så reste han sig hastigt upp och gick bort åt rummet. Då han kom tillbaka hade uttrycket i hans ansig-

te förändrats. Han stannade framför mig och såg på mig. Jag skall aldrig glömma hans blick. Den var vidgad af en smärtsam förvåning, liksom hade på en gång en helt ny verld öppnat sig för honom — och den verlden var icke vacker. Men på samma gång låg i den en hjälplös förtviflan, hela den bittra, förnedrande smärtan hos den, som ser allt det, han trott på och ställt högst, på en gång obarmhertigt falla samman. Jag har aldrig känt en sådan blygsel öfver att vara människa som den stunden och mot min vilja slog jag ner ögonen för honom.

Då vände han sig bort och gick ut ur rummet. Jag hörde, hur han vred om nyckeln efter sig.

Brevet hade fallit ur hans hand och låg på golvet. Jag tog upp det och ögnade igenom det. Jag behöfver icke säga dig hvad det innehöll.

Jag knackade på hans dörr, knackade om igen, ropade hans namn, men fick intet svar. Då blygdes jag öfver, att jag velat störa honom i hans sorg och gick min väg. Men hela den kvällen plågades jag af riktiga samvetskval, fast jag själf ju icke gjort något ondt. Det var väl sådana der allmänmenschliga samvetskval.

Och dessa människor, du, som så kunnat bedraga honom — de voro dock inga dåliga, inga ohederliga människor — den ena af dem var till och med en sällsynt god och ädel natur. Men hvem vet, hvad hon gått igenom — hon älskade — och — ja, du får gerna skratta åt mig — men den der kärleken är allt en underlig sak! Dessutom, de föllo väl offer för hans goda hjerta, äfven de.

Den följande dagen gick jag upp och sökte honom. Jag slapp icke in. Likaså de följande dagarne. Slutligen fick jag veta, att han flyttat, man visste icke hvart.

En fjorton dar derefter mötte jag honom på gatan. Jag kände först icke igen honom, men så såg jag dock, att det verkligen var han. Jag gick fram till honom och helsade. Men han såg hastigt åt sidan och gick förbi.

Jag stod en lång stund och såg efter honom. Han gick nere på gatan, på sidan om trottoiren, med hastiga, brådskande steg, endast seende i marken. Det var något skyggt, skamfullt, skuldmedvetet

öfver hela hans väsende; han gjorde intrycket af en människa, som bär en offentlig vanära. Jag tänkte för mig själf: Stackars Tom — nu blygs du öfver ditt goda hjerta! — Ja, det var verkligen, hvad jag tänkte.

Sedan dess har jag icke återsett honom. Men jag har ofta tänkt på honom. Ser du — jag har stundom undrat öfver, om det icke fins något egendomligt öde, som förenar somliga människors lif. Som med mig och Tomas Holt. Jag lärde känna honom af en slump, var aldrig förenad med honom genom gemensamma intressen eller andra förbindelser, och kom dock att vara närvarande vid det viktigaste ögonblicket i hans lif. Det fins personer, med hvilka jag dagligen är tillsammans, personer, som stå mig närmast i lifvet, i hvilkas inre historia jag aldrig fått en sådan inblick som i hans. Derför har jag också alltid trott, att jag på ett eller annat sätt skulle få höra af honom igen.

Och just nu i dag — han tog med triumferande min upp ett bref ur fickan — fick jag detta bref. Hör på nu, ska' du få höra något!

Han vecklade upp brevet och läste:

Paris den 17 sept. 18..

Min gamle vän!

Jag vet icke, om du tillåter mig att kalla dig så mera. Jag har svårt förbrutit mig mot dig — jag vet det — men — ja, jag har visst varit sjuk en tid — och då man är sjuk, ser man allt så annorlunda mot, då man är frisk. — Nu är det förbi och nu kommer jag och ber dig om förlåtelse. Jag vet, att jag icke kan göra det på bättre sätt än att bedja dig göra mig en tjänst, en stor tjänst.

Men först skall du höra något om mitt lif under de år, som förflutit, sedan jag såg dig sist. Jag vet, att du sökte få reda på mig, men, ser du, jag kunde inte träffa dig igen — jag kunde det verkligen inte. Jag flyttade afsides, långt bort på Söder — der bodde jag i tre år — jag såg dig en gång, men du såg icke mig. Der lärde jag känna en kvinna, som sedan har fått ett stort inflytande på mitt lif. Hon bodde i samma hus som jag — jag mötte henne nästan dagligen — och så småningom började hon

intressera mig. Det var kanske därför, att det fans något gemensamt i våra öden. Hon hade råkat i olycka, hon var fattig och arbetade för att försörja sig sjelf och ett litet barn. Hon var trettio år och var ännu mycket vacker, fast hon gått igenom så mycket. Hon var mycket stolt — det var, hvad som först slog mig hos henne. Så blef jag bekant med henne — å, det är en sällsynt kvinna — jag har blott lärt känna en, som var såsom hon — och på samma gång så olika ändå. — Jag kände, hur jag i hennes närhet åter tillfrisknade, nästan mot min vilja; då blef jag rädd, rädd för att bli frisk igen, och jag flydde. Jag reste min väg, utan att hon hade en aning derom.

Nu har jag ett helt år flackat omkring här på kontinenten. Jag kan icke beskriva för dig, hur detta är varit. Jag har känt mig som en människa, som gått vilse och icke kan finna sig till rätta igen: man går och går, och ju mer man går, dess mera bortkommen blir man och man gripes af ångest, och slutligen fattas man af ett vildt begär att springa, endast springa, i ursinnig fart, utan mål, utan tanke, bara komma fram — fram!

Så — det var i går — tänk, endast i går, och allt är så förändradt — i går var det, som jag mötte henne — du förstår, hvem jag menar. — Men hvarför skulle jag icke säga det rent ut — jag mötte Ellen, min förra hustru. Det var på gatan — jag gick förbi henne — hon var ensam, och jag kände genast igen henne, fast hon blifvit mycket förändrad. Äfven hon kände igen mig — hon blef så blek, och då hon var alldeles invid mig, trodde jag hon skulle falla. Då hon kommit några steg förbi mig, vände hon om och hann åter upp mig. Det gick rundt för mig, som i en dröm hörde jag, att hon bad att få tala med mig, och vi gingo bredvid hvarandra, tills vi kommo ur folkträngseln, till en ensam allé — jag vet icke, hvar det var. — Der satte vi oss på en bänk — och hon började tala. Hvad det måtte kostat på henne — ty hon är så stolt. — Hon bad mig förlåta sig — å, hvad det händer underliga saker här i verlden! Att hon skulle behöfva bedja mig om förlåtelse! — Då blygdes jag öfver mig sjelf — och det var, som om något smälte inom mig — jag var

nära att brista i gråt. Hon sade mycket annat också — jag vet egentligen icke, hvad det var — men det gjorde mig så godt. Jag frågade henne, om hon var lycklig. — Hon svarade, ja — så lycklig, hon hade rätt att vara. Och så sade hon, att jag . . . ja, det är det samma; allt nog, då hon gick, räckte hon mig sin hand, och jag lofvade henne att försöka blifva lycklig igen.

Allt detta har kommit så hastigt öfver mig — jag går ännu som i ett rus. — Jag har gråtit i natt — hvarför skulle jag blygas för att erkänna det — det var första gången sedan då. Nu är jag frisk igen — verlden är åter som ny för mig — jag kan åter tro och hoppas på lyckan, och på samma gång är jag så allvarlig.

Jag är bara rädd, att det skall vara för sent. Det är därför, jag skrifer till dig. Du måste söka upp henne, du finner här hennes adress — du skall säga henne — ja, säg henne, hvad du vill — säg henne, att jag kommer hem snart — och då — ja, säg hvad du vill! — Jag reser i dag. Först vill jag dock söka upp Ellen och hennes man — jag vill äfven trycka hans hand. Sen reser jag.

Din vän

Tomas Holt.

Notarien vek betänksamt i hop brefvet.

— Är han inte en tok? Hva? — Kär igen! — I alla fall skall jag söka upp henne, om inte för annat, så för att rädda honom, i fall hans goda hjerta åter har spelat honom ett spratt.

Dermed gick han. Dagen derpå träffade jag honom åter. Han var mera »mullvad» än någonsin.

— Nå, hur är det? frågade jag.

Han tog sig en lång pris snus, innan han svarade.

— Underliga saker! — Hon dog för två månader sedan.

— Han var tysten stund och fortsatte så.

— Men hon lemnade en barnunge efter sig — en flicka. — Det är en liten söt unge — och hon är bara åtta år. Och det tycker jag låter lugnande för min stackars tok till vän. Vid åtta år bör man kunna tåla vid ett godt hjerta.

Tor Hedberg.

Ur ett hittills otryckt bref från Fredrika Bremer.

(Några ord i kvinnofrågan)

Jag måste ändteligen med några ord i dag tacka Er för Ert vänliga bref af d. — Jan. och synnerligen för det rena och hjertliga deltagande för mitt köns belägenhet, som Ni der yttrar. Ni har fullkomligen rätt: det är mången ogift, medelåldrig kvinna, som skulle vara friskare och äfven mera ren, om hon hade ett barn till föremål för hennes hjertas ömhet och omsorg. Likväl måste jag motsätta mig åsigten, som vore detta förhållande enda villkoret för hälsa och renhet. Och jag ber Er derutinnan tro en djupt kvinlig natur, som kunde utsägligt ha älskat make och barn, utsägligt ha njutit, med oändlig fullhet ha lefvat i de förhållanden, som tillhöra föreningen mellan man och kvinna, som en tid i sitt lif äfven längtade till dem, som till sitt väsens — icke himmel, men väl blomning, och likväl frivilligt afstått ifrån dem, och sedan *utom dem* njutit tillvarelsens fullhet och rikedom, ja, njuter dem i denna stund med en frihet och fröjd, som icke kommer så mången maka och moder till del. Men vore denna sällhet egoistisk, så skulle jag ej tala om den. »Den, som icke älskar, han känner icke Gud». Den ogifta eller barnlösa kvinnans lif har sina egna frestelser och sorger, men en stor del af dessa uppkomma — åtminstone deras makt öfver henne — af den ensidiga och falska riktningen i hennes uppfostran och i den litteratur, hvaraf hon föder sig, och som nästan uteslutande hänvisar henne för vinnande af värde och sällnet på äkta ståndet och modersvärdigheten. Dessutom har det slafveri, under hvilket den ogifta kvinnan lider, genom opinion och lagar stor skuld i hennes brist på själs- och kroppshälsa, brist på duglighet och sällhet. — — — —

Men se äfven i närvarande tid en ogift kvinna öfver den första ungdomsåldern med någon frihet och någon förmögenhet, godt hjerta och godt hafvud — och jag skulle vilja visa Er några sådana

kvinnor här — och Ni skall finna en friskhet, en duglighet, ett friskt och gladt lif, som vittnar om en vida lyckligare tillvarelse än den af många kvinnor med en grälig eller slarfvig man och flera barn, som de med bekymmer måste draga fram. Ja, visste kvinnorna rätt, före giftermålet, allt besvär och allt bekymmer, som ofta barnen förorsaka, så — skulle många besinna sig väl, innan de vågade sig in i det företaget. Åtminstone skulle de vara mera angelägna än ofta nu att icke gifva hand och hjerta åt en make, som icke kan blifva ett stöd och en hjälp i lifvets allvarsamma omsorger. — — — —

Hvad våra ogifta kvinnor i Sverige både yngre och äldre ännu i allmänhet storligen behöfva är — frihet och ett starkt medvetande om dess värde samt om deras egen förmåga att bruka den. En ädel sjelfständighet, hvilat vid sig sjelf och Gud allena, är första villkoret för all högre utveckling och sällhet.

I allt hvad jag skrivit, har jag något arbetat derför; men jag hoppas, att innan jag dör, mitt arbete skall gifva ett mera helt resultat. Jag skall härefter mera koncentrera mina krafter derpå, mera uteslutande lefva derför. — — — —

Nu hvil dig, borger!

En froprædiken

af

Svenn Nilssen.

Hösten var endnu ikke kommen...
Nej — men höstvinden var der...
Ja, höstvinden — den var der! —

Dæmpet, dyssende sus gennem lærketræernes nåleslør. . stærkere, mer kraftigt og fuldt gennem furu og gran. . en virrende raslen fra asp og birk — og halvkvulte suk fra hver eneste fjeldsprække. . .

Ja, höstvinden var der! —

Og hele naturen stod stille, ventende — på noget, som kom udenfra — langt, langt borte fra. . .

Og den skalv — i uvis forventning skalv den — slig som den må skjælve, der venter døden, uden at kjende den — venter i gru på noget, der anes som gru — barnets skjælven ligeoverfor en livsgåde. . .

Höstvinden — —

Med hovedet støttet i sine hænder, sad Amborg og stirrede ud for sig — lige ud. .

Bogen var skudt tilside — det var umuligt at læse, umuligt at samle sine tanker om det læste — der var andet, som drog — —

Höstvinden —

Noget, som sukkede og græd — en sår, trøstesløs barnegråd — noget, der klagede langt og tungt, noget, som vændede sig, og noget, der sang — så vemodsfult det sang, i dybe, ensformige toner. . .

Det var höstvinden! —

Som stærkt svulmende orgeltoner jog den gennem træernes kroner, drog tungsindig gennem visne blomster og lave buske, smög sig ind med et dulgt suk i hver eneste revne, hver eneste krog og stormede så i fyldigt og rigt tankefølge mod hendes beklemt sjæl — mens træer og buske svajede, lyngen bölgede, og de sidste blomster böjede sig og fældte tårer i det udgrædte græs. . .

De sidste blomster —

Dem plukkede man idag til hende, fordi hun just var tredive år!

Det var de sidste blomster —

Men blomster med gråd i øje syntes hende netop en passende gave til den, som selv havde grædt sine modige tårer i dagens medfør. —

Men sin egen gråd havde hun atter glemt over naturens og livets — denne såre, trøtesløse barnegråd, som af og til brød hulkende gennem en sorgtung ligsalme, mens hårde stön og stærke krav druknede i hvidskadden. . .

For naturen kunde tale. —

Rundtom bækken og nedover langs den bölgede lyngen rød og grøn. —

Det hviskede og tiskede i lyngen og klukkede og lo i bækken — men lyngen var jordbrun og nøgen på stilkene, og bækken satte slim i kulpene — stygt grønt slim — og skum. . .

Rene, klare toner trillede mod hende —

Det var fuglerøster —

De smög sig så fint, så blødt, så bönligt om sjælen, som vilde de bare bede om lov til at titte indenfor. . .

Å, men for en skalk den fuglekvidderen var! — For slap den først ind, så rumstred den også derinde ret af hjertens lyst — akkurat som når et forkjælet barn kaster alt hulteromhej og gramser omkring med sine søde fingre, mens det ler en lige op i ansigtet, for også fuglekvidderen höjt og lavt, vendte op og ned på tanker og følelser, purrede op i gamle længsler og visne håb — under en perleregn af fin, tryllende kvidder, så hun måtte le — le med tårer i øjnene — ved at se hele sit sjælsindhold blæst i luften som gulnet löv på en fejende höstdag.

Men fuglen taug —

Alle de döde rester af et udbrændt tankeliv sank atter ned på sin vanlige plads — og ældgammelt stöv faldt dækkende over hendes smertes skat. . .

Men langt indunder alt — fuglekvidder og bækkeskvalder, brus og sus og sakte hvilsken, suk og kluk og brag og stön — lå der en søgen, en blinds famlen efter harmoni midt i hele dette mislydsvildske.

Hun fulgte den som en grundtone, der snart vokste sig rig og stor og varm midt i en mægtig kamp mod en hær af ulyd, snart tumled sig ind i en floke, gennem hvilken dens tilværelse bare anende fandt vej, og hun tyktes höre dens strid — ofte ængstelig svag, stundom stærkere — for at bli fri, snart på flugt som en ond samvittighed med en hærskares mangfoldighed af smådjævlø i hælene, snart som et vildt skrig af smerte eller raseri i en snæver vending. —

Der kom en stormende bagfra — og så fölte hun med et to små hænder over sine öjne —

Det gnistrede og flissede af en indestængt latter. . .

»Hvem?» spurgtes der med forsög på fordrejet stemme.

»Fuglen!»

Knisingen igjen —

»Hvem?»

»Fuglekvidderen!»

Idetsamme to arme om Amborgs hals. . .

»Kunde ikke! kunde ikke! kunde ikke!

— Et lidet kys — så! — Gratulerer, gratulerer! — Ja, tænk du er tredive år idag! — gud, hvor gammel! — Et lidet kys. . . gratulerer, gratulerer! . . . Å, men du skulde bare se de yndige blomster, jeg har bragt med til dig — og så præsenten! . . . Ja, gjet, om du kan! — Nej, nej, nej — jeg siger

ikke noget, før du selv kommer op og ser — for det skal være en overraskelse, skjønner du nok — og så vilde jeg bare gjøre dig så gyseligt nysgjerrig! — Men aldrig i verden gjetter du det! — Nej, du gjør ikke! — Gud, hvor glad du vil bli! . . . Et lidet kys — så! — Gratulerer, gratulerer!»

Amborg så op i et par store blå øjne, som spillede i tankevild leg ud over hele det lille fristende friske ansigt.

»Fuglekvidder!» sa hun.

»Hvadfornoget?»

»Fuglekvidder!»

»Men jeg forstår dig jo slet ikke! — Er det mig, som er fugl, og som kvidrer? — Nu ja, det var ikke så gal en kompliment, det! . . . Men sig, om du ikke vil se blomsterne? og præsenteren? — Præsenteren! — gjet engang! Å, gjet engang, du! — Hum! hum! Lallele la — lala la! — lallele la — lalla la. . . .»

»En nathue!»

»Gud, Amborg! — Fy!»

»Søde Bea — hvorfor finder du det så stygt?»

»En nathue?»

»Ja!»

»Men kjære, jeg tror, du er ikke rigtig! — Fy! — det er sandelig ikke pent af dig! — Du fortjener virkelig ikke at ha geburtsdag!»

»Å nej, men gi mig en nathue alligevel!»

»Men — men — jeg tror . . . Å, men du er vist syg — stakkars Amborg, du er så bleg! — Men tænk at være syg på sin geburtsdag! — Hvad er nu det for et indfald igjen! — Netop som du får mange blomster og mange præsenter og huset fuldt af veninder, som alle vil gratulere og drikke te med dig! . . . Nu kommer de snart! — Jeg løb fra dem, ser du, for at være den første herud — først til at kysse dig og først til at gratulere — og så skulde min præsenter også være den første, skjønner du nok! — Og nu skal du værsgod være elskværdig og frisk og munter og gå med op, for at ta imod de andre, skal du! — Ikke sandt? — Å jo! — bare et lidet kys — så, kom nu!»

»Fuglekvidder! — — Men hör — ta du imod dem for mig!»

»Jeg?»

»Å ja — gjør det!»

»Gud, Amborg — men det er jo ikke mig, som er geburtsdagsbarn!»

»Jo, det er du året rundt! Og jeg, ser du — jeg vil helst være fri.»

»Nej, men du er jo slet ikke elskværdig! — — Å, jeg har det, jeg har det, jeg har det! Ha, ha, ha, ha! — Lille Amborgen min er mut, fordi hun synes, hun begynder at bli gammel! Ha, ha, ha, ha! — Men bryd dig aldrig om det! Bryd dig aldrig om det, du! — Om titolv år er jeg også tredivet — pyt sa'n! — Ja, eller lad mig se — om tretten — akkurat om tretten år — pyt sa'n!»

»Bare pyt?»

»Ja, hvorfor ikke? — og formodentlig givt ovenikjøbet!»

»Er du da så vis på det?»

Å — å — nej — men — men. . . Du — jeg er ikke stygt? Er jeg vel? — Ret vakker? Hvad? — Eller net idetmindste! — Nokså elskværdig og nokså kvik, har dertil lidt formue — og — og. . . så tror jeg nok, en eller anden kunde finde på at forlipe sig i mig — hvad?»

»Tilmed når du, foruden hvad du nævnte er — meget lydig og snild, yderst føjelig.»

»Å — nej, nej, nej — ha, ha, ha, ha! — Hvor vil du hen!» — Hun stampe i marken, trippede omkring og holdt sig for ørene — »Det er vist en vise, du der har fat i — en med rim som mild og bøjelig og tøjelig — Nej!» — hun satte sig i tilgjort alvorlig holdning og truede strengt med fingeren — »lille Bea er ikke den, I holder hende for — og mindst ligeoverfor herrer! Ha, ha, ha, ha, ha, ha, ha, ha!»

»Ja, lad det da gå med, hvad du sa — men sæt nu, at der alligevel ingen melder sig. — Hvad så?»

»Nå — nå, ja da kan det såmænd også være det samme!»

«Og når du så blir firti — femti — seksti —»

»Jeg sulter såmænd ikke ihjæl for det!»

»Eller la os holde os til mig — jeg kjender bedst mig selv — når altså jeg blir firti — femti — seksti —»

»Du sulter såmænd ikke ihjæl for det!»

»Og jeg så, gammel og mæt af dage og god mad, strækker mig på mit bløde leje, for at sige denne velsignede verden farvel — herregud, hvor dejligt vil det da ikke være, efter et så vel anvendt liv som mit, at kunne ligge roligt, ganske roligt og la alle disse indholdsrige dage passere revy for mit indre blik. . .

»Isch!»

»Ja, hvad mener du? — Tror du så ikke, at jeg, idet jeg skuer tilbage på de forløbne års virksomhed, trøstigt kan folde mine hænder og deklamere de samme ord, som provsten over fars kiste: »Nu hvil dig, borger; dit værk er endt!» — Hvad?»

»Uf!»

»Ja, for hvis du skulde nære skygge af tvil, så vil jeg bare sige dig, at jeg ved, hvad livet er: Livet — det er tiden! — Lev med din tid — og du har levet et liv!

Netop hvad jeg har gjort, forstår du!

Jeg skal nemlig sige dig — her gives noget forfærdeligt, noget, som heder livets ansvar og livets krav, livets opgaver og livets mål — for aldrig at tale om noget ganske besynderligt, noget, som heder: arbejds-glæden — Men først når disse rubrikker er udfyldte og fyldestgjorte, er det, at regnestykket går op, og man kan slå sig i hænderne, sige kvit op og deklamere: »Nu hvil dig, borger!»

Netop hvad jeg har gjort, forstår du!

Jeg har spist og drukket både meget og godt i min tid, jeg har spillet, sunget og læst, jeg har syt og broderet, jeg har strikket og hæklet, uden at nævne, at jeg har båret adskillige baller, selskaber, forelæsninger, koncerter og forestillinger med min nærværelse.»

»Tör, tör, tör! — Givtesyg, givtesyg, givtesyg — å, for en skam!

Blomsten græder
tunge tårer —
gråden væder
den, der kårer
blomsten til sin ejendom.»

»Nu er der rigtignok enkelte indskrænkede eller ondskabsfulde personer, som siger, at dette tilfredsstillende ikke livets opgaver og mål, at jeg dermed ikke har gjort fyldest for dets ansvar og krav — som siger, at der for kvinden som menneske ikke findes nogen ynkeligere, mere nedværdigende stilling end hendes i en familie, hvor der er flere end en, at der ikke findes noget sted, hvor dovenskaben har en smukkere helligdom end i en familie, hvor der foruden tjenere og husmor tillige er voksne døttre, at *der* grundstenen lægges til alle de ulykkelige ægteskaber — og som kalder mit arbejde for unyttigt pusleri og unyttigt pusleri for usædelighed og raffineret dovenskab og dovenskaben, både den raffinerede og den uraffinerede, for

tyveri og løgn — — men tro mig — det er bare indskrænkede eller ondskabsfulde personer, som taler slig!»

»Både vist og sandt i alle måder! — Givtesyg — å, for en skam!

Blomstergråden
duften bader,
vil du nå den,
efterlader
tårene på din mund et kys.»

»Jeg, stakkars uerfarne menneske, havde imidlertid lært noget sligt — og jeg syntes i min forblindelse, at det, jeg havde set af livet, ja, at til syvende og sidst selve naturen talte det samme sprog — indtil tankerne krøb mig kolde ned ad ryggen og satte sig som en isklump her, lige i hjertekulen.»

»Men Amborg — dette er jo alvor!»

»Jeg følte mig greben af slig en skam, slig en anger, ja rædsel, at om jeg var bleven sat i en gabestok med frihed for enhver forbigående at spytte på mig, syntes mig mit livs forbrydelse ikke sonet! — Og så længe bar jeg på disse tanker, at jeg forbandede den hyggelige stund, da jeg som jubelmø skal deklamere det, du ved! —

Så var det en dag for længe siden — jeg synes, der ligger århundreder mellem da og nu — jeg sad på det selvsamme sted, hvor vi nu sidder, og fulgte de skiftende stemninger i dette stykke naturs fysiognomi, som jeg kjender ind i dets fineste trævler.

Det så omtrent ud som idag — og midt på den bro, jeg i mine tanker havde bygget mellem natur og liv, stod jeg og skalv for mit menneskeliv. . .»

«Stakkars Amborg!»

»Da var det, at der med et kom over mig en kjæmpekraft, jeg aldrig havde trot mig i besiddelse af, en kraft til at flytte berge — det var troen på mig selv og mine evner!

Jeg tog en mandig — hvor det ærgrer mig at måtte bruge det ord — en mandig beslutning: jeg vilde opdrage mig selv til at leve. . .»

For hvad livet egentlig var for noget, øjnede jeg nemlig for første gang i den stund — og jeg har meddelt dig denne min opdagelse för: Livet — det er tiden!

Men var der noget i denne syndige verden, jeg ikke kjendte, så var det min egen tid. — Oldtiden eller enhver anden tid kjendte jeg måske en smule til — men man opdrages jo, som bekjendt, ikke til at lære sin egen tid at kjende.

Nu — det var det altså, jeg skulde lære, og til en begyndelse vilde jeg — ja, du får huske på, der ligger mange år mellem da og nu — men til en begyndelse holdt jeg det for nødvendigt at rejse.

Jeg vilde fyldes med noget rigtigt stort fra den vide, vide verden derude, for siden at ta en stor gjerning op herjemme — hvilken tænkte jeg naturligvis ikke på.

Jeg gik til far.

Gudbevars! — Jeg skulde få rejse, gudbevars — havde netop tænkt på det samme! — Han skulde just selv ta sig en tur, og jeg skulde få være med.

Og så fik jeg rejse — først med far og så med mor og endelig med tante Tilla!

Men lad os bare komme bort fra de rejser — jeg er så bange, jeg skal komme til at kaste op eller skoggerle eller stortude — en god dag fandt jeg mig siddende på det gamle sted i de gamle tanker — kun tilsat med lidt bitterhed og lidt had.»

»Men —»

»Og gennem mange tankeled og mange afslag på stolte og store drømme skulde jeg da endelig efter lang pønsen skride til at etablere mit menneskeliv — det vilde, efter modent overlæg, bli — meget beskedent.

Det ganske hus kom i oprør — og det vil sige meget, du! — Et helt kobbelt af onkler og tanter og søskende og veninder og husvenner og gudvedhvad sprang om hverandre som i en myretue — nogle lo af fuld hals, andre skjænte, andre ærgrede sig, andre bandte og spyttede — at tænke sig sligt påfund! — Galskab — hundegalskab, sa tante Tilla, for det var midt i hundredagene.

Jeg vilde nemlig, hvad mine evner og min fornuft bød mig — arbejde med mine hænder, med disse mine to næver, som du her ser!

Kort og godt — da far mærkede, at det virkelig var alvor, blev han så sint, at jeg aldrig har set ham slig, og mor græd dage i træk. —

Jeg måtte bøje mig for overmagten — hvad var der vel andet at gjøre?

Lamslåt trak jeg mig tilbage, langt tilbage — ind i mig selv som en snegl i sit hus, hvoraf jeg bare et par gange til med lange mellemrum stak følehornene ud, for at undersøge, om der ikke skulde være udvej på en eller anden kant. . .

Men snart man i familien fik tæften af mine undvigelsesplaner, gik alarmtrommen, og alle døre stængtes med lås og bom!

Jeg var opdragen til at være dame, ser du — og jeg skulde ikke latterliggjøre familien med mine forsøg på at bli kvinde!

Men de iser,
blomstens tårer,
og de riser
den, der sårer
stænglen, så at blomsten dør!

står der i digtets sidste vers, som du mærkeligt nok har holdt tilbage.

Se så! — Derfor ber jeg dig så pent om en nathue som den mest passende præsent . . . men — men du græder jo —!»

»Ja, jeg synes så synd i dig, stakkars Amborg!»

»Græd ikke over mig, du — det skal jeg selv besørge — men græd over dig selv og dine medsøstre!

Nu skal vi gå op og fejre mit trediveårsjubelæum, og du skal værsgod være elskværdig og munter og gå med op, for at ta imod de andre, skal du!»

»Vil du?»

»Å jeg skal nok klare mit parti — vær aldrig ræd for det! — Jeg skal være så munter, så munter! — Munter — strålende — overgiven — konversere og konverseres, høre og fortælle bynyt, snakke op og ned ad væggene, takke for præsentier og modta gratulationer — kortsagdt: være den elskværdige værtinde, mens teen skal flyde i strømme!»

»Men —»

»Og hvis du bare ikke vil være bedrøvet og ikke tænke på alt det dumme tøjeri, jeg har proppet dig med, så skal jeg gjerne holde en tale for vore pebermøer, som skal udmunde i vor store Wergelands ord:

»Ak, Norge ejer ej laurbærskov —
derinde vilde jeg, at du sov!»

»Bravo! — Et lidet kys — så!»

»Men för vi går til vort tegilde, kan jeg ikke undertrykke en vis lyst til at fortælle dig, hvad jeg helst vilde gjøre næst efter at fejre min fødselsdag — og det er, at, om jeg bare for et øjeblik blev begavet med Simsons kræfter, så vilde jeg — ligesom denne berømte rise i filisternes tempel — midt under gildet gribe om et af husets støtter deroppe — og begrave mig selv med hele mit selskab — så var der omtrent tyve dagdrivere mindre i verden!»

»Ha, ha, ha, ha, ha, ha, ha, ha, ha, ha, ha. . .»

När och Fjärran.

Tredje allmänna flickskolemötet, hvilket egt rum i Stockholm 9—11 juni, räknade i det närmaste 500 deltagare, hvaraf 90 % kvinnliga. Som ordf. fungerade riksantikvarien H. Hildebrand och som vice ordf. hofpr. E. F. G. Olbers. I de särskilda sektionerna leddes likaledes förhandlingarne af mötets få manlige deltagare, hvilka äfven nästan uteslutande uppehölo meningsutbytet, som i allmänhet var af föga lifligt art. Ett undantag härifrån utgjorde dock öfverläggningen om *skolhygien*en. Frågan inleddes af doktor *S. Lovén*, som i ett sakrikt och intressant föredrag framhöll behovet af kraftiga åtgärders vidtagande till såväl helsotillståndets förbättrande bland den kvinnliga skolungdomen som nödvändigheten af, att denna genom inhämtande af helsoläran element lärde sig värda sin kropp. Biskop *Billings* åsigt — med rätta af en artikelförfattare i Aftonbladet stämplade som gengångaraktiga — torde ej behöfva tillmätas någon betydelse, då — som man väl vågar hoppas — dylika meningar med ett och annat bedröfligt undantag numera äro antikverade.

Af stort intresse var också fröken *Anna Sandströms* (sign. Uffe) inledande föredrag till frågan: »Hvartill bör man hufvudsakligen taga hänsyn vid ett läroämnes fördelning på olika klasskurser», hvilket föredrag i sin helhet kommer att inflyta i ett senare nummer af Framåt.

Den, som kommit till mötet i förhoppning att få höra nya idéer och rön inom skolreformens område debatteras, fann sig grundligen besviken. Icke ens den viktiga och med lifligt intresse omfattade frågan om samundervisning kom på tal, trots detta låg mycket nära till hands vid öfverläggningen om, hvad den högre flickskolan och den högre gosskolan kunna lära af hvarandra.

Att många lärarinnor funnos här närvarande, hvilka på grund af mångårig erfarenhet kunnat göra beaktningsvärda inlägg i frågor, rörande skolväsendet, kan ej betvivlas. Men de teogo, säkerligen till stor förlust för dem, som infunnit sig här med allvarlig önskan att få lära.

De »stilla i landen» kunna med allt skäl glädjas åt, att mötets deltagare lagdt på hjertat apostelns ord. »Kvinnan tige i församlingen».

Samundervisning. Fil. d:r Olof Örtenblad och doc. Nath. Lindskog vilja till hösten i Upsala upprätta ett treklassigt gymnasium, der principen för samuppföstran kommer att tillämpas, i det äfven kvinnliga elever mottagas, dock denna höst endast i de båda lägre afdelningarne.

Frans Schartaus Handelsinstitut i Stockholm, kommer i likhet med Göteborgs handelsinstitut att äfven upptaga kvinnliga elever.

Finsk kvinnoförening har under sina tre sista sammanträden debatterat frågan om samskolor. Derunder framhölls som föreningens åsigt:

att samundervisning sannolikt skulle i högre grad än det motsatta undervisningssättet främja flickornas såväl fysiska som intellektuella utveckling och genom den större aktning för kvinnan, som genom densamma grundlägges, bidra till båda könen höjande i moraliskt hänseende;

att, för att komma från sannolikhet till erfarenhet, kvinnosakens vänner böra vara angelägna om att efter bästa förmåga understödja samskoleföretag i landet.

Föreningen var dock af den mening, att erfarenhet, vunnen genom öppnandet af gossläroverk för flickor, ej vore tillförlitlig, enär samundervisning icke egt rum redan från första klassen.

Kvinnliga studenter. Vid i Vallinska skolan, Stockholm, anställd mogenhetsexamen godkändes samtliga anmälda elever, nämligen:

På latinlinien: fröknarna Anna Dahlström, Emma Hemberg, Ida Johansson, Marie Louise Löwenadler, Anna Paus, Ingrid Samzelius, Signe Söderström, Mathilda Åkerblom, Agnes Henschel och Tekla Åberg;

på reallinien: fröknarna Julia Hodell och Elisabeth Schuldheis.

Af dessa erhöi en mogenhetsbetyget berömlig, 7 med beröm godkänd och de öfriga 4 godkänd. Sedan våren 1872 hafva inalles 66, hvaraf 52 på latin- och 14 på reallinien, derstädes aflagt mogenhetsexamen.

Vid lyceum för flickor är mogenhetsexamen aflagd af fröken Alma Björklund, som erhöi betyget: med beröm godkänd.

INNEHÅLL: *J. W. Å.*: Om vegetarism. — *Alvilde Prydz*: Til en natviol (poem). — *Tor Hedberg*: Godt hjerta. — Ur ett hittills otröckt bref från Fredrika Bremer. — *Scen Nilsson*: Nu hvil dig, borger! — När och Fjärran. —

Red. af Alma Åkermark.

»FRAMÅT» utkommer den 1 och 15 i hvarje månad. Prenumeration kan ske hos hrr. bokhandlare och genom postverket. Pris: Kr. 3: 50 för år, postarvode 35 öre. Lösnummer: 25 öre. Annonspris: Kr. 20 för hel sida. Del af sida betingar motsvarande del af pris. Annonser mottagas å »Framåts» annonsbyrå, Kungsgatan 60, alla hvardagar kl. 12—1 e. m.

I redaktionsangelägenheter hänvände man sig till Frk. Alma Åkermark, 2:dra Långgatan 40, Göteborg (träffas tisdag och fredag 12—2 e. m.)

Göteborgs Enskilda Bank

i Göteborg

Drottninggatan nr 11,

iskontererar inländska vexlar,
öper och säljer utländska vexlar och
mynt,

tfärdar resekreditiv,

mottager medel till förräntning å Depo-
sitions- samt å Upp- och Afskrif-
nings-räkning,

eviljar Kassakreditiver och lån mot god-
känd säkerhet,

örsäljer postremissvexlar,

tager sig inkasseringar i in- och ut-
landet,

amt utförer i öfrigt alla vanliga bank-
affärer.

Filialkontor i Venersborg, Bo-
ås, Strömstad, Kongsbacka och
Marstrand.

OST- MAGASINET,

15, Drottninggatan 15,

parti och minutförsäljning af in- och ut-
ländska ostsorter.

Gehelin & Lindblom,

15, Drottninggatan 15.

Salomon & Williamson,

Bosättnings-Magasin,

Östra Hamngatan 85.

Lager af:

Porslin, Glasvaror, Nysilfverarbeten m. m.,
till billigaste priser.

C. J. Lindahl & Co.,

Hörnet af Kors- & Kyrkogatorna.

Specialité:

Klädningsstyger.

NYA

Modeknappar

och

Garneringsartiklar

i största urval uti

H. Dohm's

Sybehörshandel

Hörnet af Östra Hamn- & Kungsgatorna.

Adolf Andersons

Bosättnings-Basar

och

Leksaks-utställning,

Basargatan 8, Kungstorget 1,

väl sorteradt med Glas och Porslin, samt
Leksaker från 50 öre till högre pris.

Krockettspel,

Barnvagnar,

Sommarleksaker m. m.

Framåt

utkommer den 1 och 15 i hvarje månad och håller sina spalter öppna för olika meningar.

Bidragande äro: Viktor Rydberg, Anne Ch. Edgren, Carl Snoilsky, Anton Nyström, Math. Roos, Georg Nordensvan, Hellen Lindgren, Ola Hansson, Axel Lundegård, G. af Geijerstam, Ernst Ahlgren, Ave (Eva Wigström), Amanda Kärfstedt, Cecile Gohl, Ellen Fries, Ellen Key, Eva Brag, Helen Nyblom, Claes Lundin, Robinson, Johan Nybom, Oskar Levertin, A. I. Åkerberg, Anna A., Jonas Lie, Kristoffer Janson, Irgens Hansen, Margaretha Vullum, Kristian Gloersen, Alvide Prydz, Herman Bang, U. E. Berner m.

Bidrag af norska och danska författare införas på originalspråket.

Tidskriftens hufvudafdelningar varda: **sjelfständiga uppsatser, brev från in- och utlandet, notiser, poesi och följetong.**

Pris: 3: 50 för år; **Kostar från 1 juli till årets slut endast 1: 70.** Lösnummer 25 öre. Postarvode 35 öre för år.

Redaktionen.

Malvina Carlsson,

Skolgatan n:r 3,

rekommenderar, nu inkommet för säsongen, smakfulla och moderna **Dam- och Barnhattar** samt **Plymer, Agraffer, Spetsar, Sammet och Band**, allt ytterst billigt. Modellhattar finnas!

Gamla hattar mottagas till blekning, färgning, pressning och modernisering. Order mottagas från landsorten.

Malvina Carlsson,

Skolgatan n:r 3.

Prenumerantsamlare

hvilka insända bevis från vederbörlig postanstalt, att 5 ex. betalats, och hålla ett gratisexemplar.

"Framåts" Redaktionen.
